

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Abund Ivensson*
Härad: *Luggude* Adress: *Skild.*
Socken: *Brunnby (Skilds läge)* Berättat av: _____
Uppteckningsår: *1936* Född år _____ i _____

Uppteckningen rör _____ sid.

Skilds fiskeläge 1-5.

Visa: Stort Ingur-bill 6-9.

Under skvad insänder härmed en
beskrivning över Antols fiskeläge under
signatur M. S. som medföljer
måga bilder från dessamma.
En modor med docksamhet bilderna i retur
så de blivit kopierade
Högakobingsfullt

Maud Svensson
Tröskan

Antol.

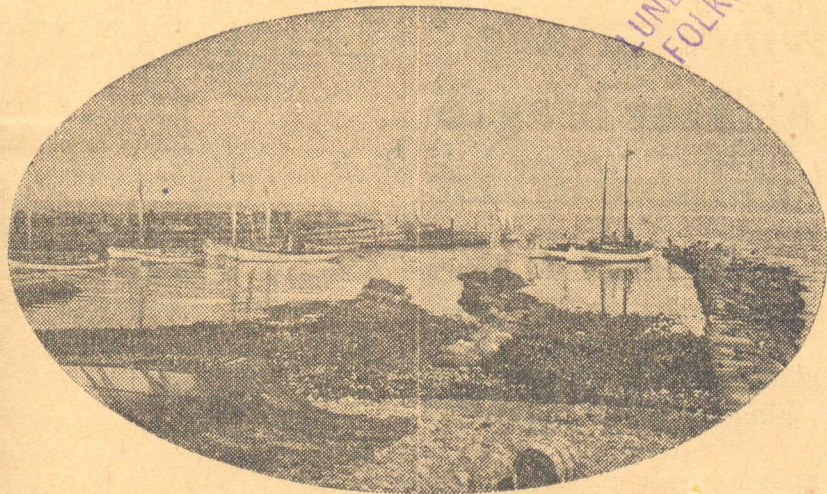
4826 S. D. S. 10/2 1936

Arilds fiskeläge

1

i sägen och saga.

Pristävlingen om de sydsvenska fiskelägena omfattas med intresse.

Hamnen i Arild.

Till pristävlingen om sydsvenska fiskelägen har S. D. S. fått emottaga denna artikel, som skildrar fiskeläget Arilds uppkomst och utveckling.

Säkert är det få platser i Norden som blivit så älskade och uppskattade som det sagoomspunna Arild.

Det lär enligt legenden ha tillkommit redan på 1100-talet. Det var det på denna tid så oerhört givande sillfisket i Sundet, som gjorde att de flesta av skånekustens, numera som bad- och rekreationssorter, bekanta fiskelägen kommo till. Det har ett härligt läge på Kullabergs nordöstra sida, med utsikt över

Skälderviken och Bjäre härad. Ar efter är återvända Arilds trofasta vänner till den idylliska byn vid Kullens fot.

Arilds saga upptecknades första gången, enligt vad man vet, av Herman Chytræus i hans "Monumenta in Scania" år 1598. I sin enkla form, är den av följande lydelse:

På Stubbarp (hovgården) bodde fru Ingrid med sina tre barn Arild, Tora och Helena. Såsom änka ingick hon äktenskap med herr David, som ägde sönerna Wege och Topperock. Ingrids barn fingo i David en grym styvfader som lät föra barnen ombord på ett fartyg, vil-

ket var lastat med träkol. Med skepparen var överenskommet att lasten skulle antändas ute på havet och styvbarnen lämnas ensamma i farkosten för att uppbrännas. Från det brinnande fartyget hava barnen emellertid omkommit i havet och flutit i land vid Arild på stranden vid Kullaberg först vid Arilds källa och sedan vid Arilds sten, Tora vid Torekow och Helena på Seland vid Helene kilde. Arilds kapell skall modern hava låtit bygga över sonens grav.

Länge förvarades i detta kapell några förmultnade trasor av ett antipendium från 1500-talet och trodde folket att dessa voro kvarlevor av den omkomne Arilds skjorta.

Fru Ingrid dog av sorg och David ärvde hennes egendomar. Efter fadern erhöill Wege den gård som efter honom benämnes Wegeholm, och Tapperock blev herre till Stubbarp, vilket utbyttes mot Krapperup, som ägdes av en bonde.

Medeltidens munkar försummade icke heller att sammanknyta spår av naturens verk med trådarna i denna saga. Legenderna förknippas sålunda vid två s. k. jättetrytor, en norr ut strax bortom utloppet för den lilla rännil som ännu kallas Kvarnbäcken, och en åt söder där byn upphör. Den förra kallas Arilds källa och den senare Arilds sten. Urholkningarna äro på båda ställen ej olika märken efter människofigur, som i förra fallet vänder huvudet mot havet och i senare mot land. Liksom vatten i allmänhet i urholkade stenar har Arilds källa varit ansedd som un-

Arilsleje kan alltså räkna sin begynnelse från den tid då fru Inger lät bygga sitt kapell. Till att börja med var det bara ett fåtal fiskarstugor, men med tiden har byn utvecklats. Vid mitten av 1500-talet var Arild Brunnby sockens mest betydande fiskeläge, som var bebott av 40 "hedske" (familjer) och räknar i våra dagar 350 invånare.

Inkomsten från Arilds leje tillföll under katolska tiden biskopen i Lund, men vid reformationstidens början anslogs den till guvernören i Hälsingborg och utgick sålunda till kapellsamhället genom byte eller på annat sätt kom under Krapperup. Som dess juridiska ombud sattes en s. k. byfogde. Fiskarstugorna lägo till en början grupperade kring kapellet och den dåvarande hamnen. Det var små envåningshus byggda i korsvirkesstil. Korsvirket utgjordes av tjocka ekbjälkar och mellan dessa flätades halm som smetades med lera. Taket var av halm. Rummen voro i allmänhet två till antalet. Golven voro av jord eller kullerstenar. Rummen uppvärmdes medelst "uteläggare", en fyrkantig järnugn, som eldades från köket. I detta fanns i allmänhet en öppen spis. Såsom upplysning i rummen de mörka vinterkvällarna användes osande tranlampor.

Såsom gärna sedda husdjur voro gäss och ankor. Nästan varje fiskare hade sitt eget får eller sin egen ko och gris. Innan den större hamnen blev byggd använde sig fiskarna av s. k. kauser

dergörande och hälsobringande; sjuka hava begagnat vattnet att dricka och de som voro behäftade med utslag tvådde sig därmed. Enligt äldre uppgifter skola sjuka här hava offrat sina slantar, spik, nålar och annan metall.

Vi ha redan hört talas om den kyrka som fru Inger (Ingrid) lät bygga över sin oskyldigt mördade son. Den fromma legenden vill återfinna denna i det gamla Arilds kapell, som ligger ungefär mitt i byn, omgivet av höga träd. Det personnamn, som ursprungligen varit bundet vid Arilds kapell och fiskeläge är Arved. År 1580 skrevs "Hellig Aritz Leijer" och 1674 "Hellig Aredz Leije". Linné skriver år 1751 "Arildsläje" och 1767 förekomma namnen "Arids fiskeleje" och "Arils leje". Namnet har sålunda undergått en ombildning från Arved till Arild.

I det ärevördiga gamla gudshuset, prytt med tegeltak och trappgavlar på båda kortsidorna finnes likväl icke mycket, som påminner om Helge Arilds historia. På murarnas insida synes, att kapellet ursprungligen ej varit hälften så stort som nu.

Tillbyggnaden anses vara gjord av kapten Petter Gotthard von Kocken, som blev ägare av Krapperrup på 1700-talet. Arbetet med kapellets nya inredning påbörjades i april 1737 då snickaren Ola Olofsson Skånberg från Ängelholm fick i uppdrag att göra nytt altare och predikstol, som insattes i maj samma år. Samtidigt erhöil kapellet en trästomme, som skall beteckna fasaden till ett orgelverk. Den i koret uppsatta altartavlan är målad i olja och föreställer Kristus på korset. På densamma finnes ingen anteckning om vem som målat den, men den insattes den 28 sept. 1738. Under sommaren 1740 målades predikstolen och det skenbara orgelverket i marmor med försilvring och förgyllning på listverket. År 1743 uthöggos de mindre fönstren i gamla kapellet och ersattes med två större. Ett fragment av de gamla blybågarna förvaras ännu. Samma år omlades golvet och anskaffades nya bänkar, samt anbringades ett urverk med urtavla på västra gaveln. Även uppfördes klockstapeln på tornet och försågs med en mindre kyrkklocka. Följande sommar målades bänkarna i stil med predikstol och orgelverk. En grundlig renovering har kapellet undergått under sommaren 1900. Loftet höjdes och försågs med nytt bjälklager samt panelbeklädning, väggarna finputsades, under bänkarna lades plankgolv och i gången stengolv. All inredning nymålades. Samma år reparerades kapelluret, som under många år ej varit i gång och försågs med slagverk. Dessa reparationer hava bekostats från Krapperrup.

Av inventarier i kapellet kan antecknas tvenne väggdekorationer, nämligen en skulpterad trätavla av ek och en dito, föreställande riksvapnet från Karl XI:s tid med årtalet 1689, tvenne kollektskoffor, som vid kollektens upptagande kringbäres av byfogden samt en golvfast offerstock från 1683, vari ännu inläggas penningar som gå till bykassan. Gudstjänster hava från äldre tider hållits här Michaelidag samt jul-, påsk- och pingstdagen jämte några söndagar under sillfisket. Under sista tiden sedan elektrisk värmeledning inlagts i kapellet förrättas gudstjänst var tredje söndag under vintermånaderna och under sommarmånaderna varje söndag och tisdags- och fredagsaftnar varje vecka. Den omgivande kapellgården har använts till begravningsplats för vid "Lejet" ilandflutna lik till år 1852, då sex man av besättningen från det förolyckade ryska skeppet "Concordia" här jordades. Detta var sista jordfästningen vid Arilds kapell.

(kåsar). Det var av naturen bildade inskränningar av havet som på båda sidor omgärdades med stora stenar. Den större hamnen tillkom först sedan fiskeläget vuxit i storlek. Härvid var det fiskarna själva som voro både ingenjörer och arbetare. Materialet var stora timmerstockar och tjocka ekplankor, och stora stenar fraktades vintertid medelst hästar och slädar ned från Kullaberg. Båtarna voro i allmänhet av två slag; små s. k. rosnipor och större öppna båtar. På de små båtarna utgjordes besättningen av bara 3—4 man, men på de större ända till åtta man. Dessa seglade också längre, ända ut i Kattegat, och idkade sin fiskerinäring.

Arild hade även, om man så får säga, sitt eget skeppsvarv. Båtbyggare anskaffades och på slätten bortom byn ha mer än en skonare och båt gått av stapeln. Fisket var olika för de olika årstiderna. Under vintermånaderna fiskades mest torsk, spätta och flundra. Längre fram på våren fångades stenbit, sjötunga, slätvar och piggvar, men det var först när sillen började komma i augusti—september som det blev fiskarenas högsäsong. Då var hela Skälderviken nästan fylld av sillnät eller "närddingar" och "manskar", finmaskiga, djupa nät. Somliga fiskare foro med sina båtar ända ut till ön Anholt.

Stora mängder fisk och sill nedsaltades för eget behov och såldes till kringliggande bondgårdar eller byttes ut mot fläsk, kött, potatis eller mjöl. Under 1500-talet väntade Hansakrämare med sina fartyg, för att med klingande silver tillhandla sig fångsterna, som sedan fingo god avsättning i Tysklands stora städer.

Många tusen kilo forslades av "fiskprångare" ut till landsbygden. Tidigt om morgnarna då fiskebåtarna kommo iland kunde hela det lilla torget vid hamnen vara fullt av fiskhandlare som väntade på sin vara. Man formligen slogs om fisken, och den ene handlaren bjöd över den andre i pris. Efter sillfisket började krabb- och hummerfisket.

Då fiskarenas högsäsong var över ungefär vid Michaelihögtiden samlades befolkningen till tacksägelsegudstjänst eller Michaelimässa och i stugorna höllos kafferep. Med fisket är det dock numera kient beställt, sedan sillen till största delen försvunnit från dessa farvatten och det är endast ett fåtal som ägna sig åt fiskafänget som uteslutande inkomstkälla. Fiskebåtarnas huvudsakliga uppgift har i stället blivit att föra turister runt Kullen och till den egenartade Väderön och Torekow tvärs över Skälderviken.

Byns äldsta näringsställe är Hotell Mor Cilla. På frontespisen av hotellet står årtalet 1856 och det har under sin 80-åriga tillvaro hyst en brokig skara av gäster. Mor Cilla eller fru Cicilia Andersson, som hennes borgerliga namn var, var gift med hamnfogden i det lilla samhället. I deras hus mottog hon spis- och nattgäster. Gästerna voro från början endast uppköpare av de rika fiskfångsterna. Men snart upptäcktes det goda matstället och dess fryntliga innehavarinna av konstnärer som kommit till Arild. Resenärer från när och fjärran skymta förbi; svenskar, danskar, norrmän, tyskar, engelsmän och fransmän.

Det är framför allt de egenartade strandpartierna, den allvarliga och den leende, den rika och den omväxlande naturen som lockat turisterna. Trötta, utjuktade vardagsmänniskor finna vila, hälsa, rekreation i den rena, saltmatade havsluften och det underbart kristallklara vattnet.

M. S.

4826

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2

Hamnen i Arild

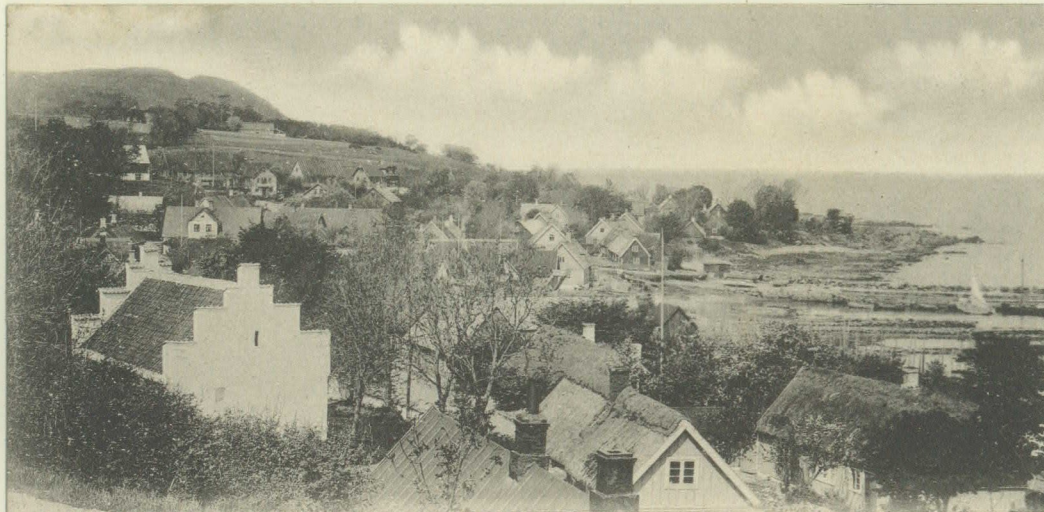
*The Sand from
Arild*

Skriv endast på denna sida!

4826

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3

Arildsläge.

Kongl. Hof-Fotograf Lundh, Höganäs nedre & Mölle (ensamrätt)

*Erik Sandberg
Arild*

Skriv endast på denna sida!

*Fredrik Lundström
Arild*

Skriv endast på denna sida!

4826

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

Arild. Kapellet.

AKTA
FOTOGRAF

*Per Fredrikson
Arild*

Skriv endast på denna sida!

"En visa om Herr Arved."

av vilken Arveds lufe i Brumby Socken
var fött sitt namn."

(Upptecknad av Simon Petrus Sundius år 1747.)

Stolt Tuger-lill var ett rosenblad,
- De Herrar ligger in för Brumby-
Herr David hand om hende bad.
- Saa ynkelig grädes stolt Tuger.

"Mine Söner de äro både unge och smaa,
Jeg kan ej så snart lade demmen stoffader faa!"

Herr David vor om allt det, jorden kunde bära,
Hand skulle demmen ingen and stoffader väre.

Der var gangne aarene doo,
Herr David begynte öfver sine stiftsöner, at traa.

Herr David hand evöber sitt hofad i skind,
Så gaar hand i salen till stolt Tuger-lill in.

"Hör I, stolt Tuger, hvad jeg siger Eder:
Og maa Eders Söner till Hofets ride?"

"Mine Söner de äro både unge och smaa,
De kunde icke bära brynje saa blaa."

"Og meden de maa unge hofmänd blifwa
Daa skall de de rigeste klädmänd wärla."

Herr David lade bygge en Suecke af my,
Der att forraade sine stiftsöner udi.

Suecken var gjord saa swige-fuld,

Ty lunn var lastet med milt-kul

Skiepperen var og utrogen mod dem,
 Thi lod hand dem i nøden glemm.

Stoben var varm og miøden sød,
 Den var broder safter i den andres skiød.

Herr Arved wagned, opp land saag,
 Sin Broder udi jøde glød laag.

Herr Arved raabte til Gud og mand:
 "Send mig igien i min moders hand!"

Herr Arved gjorde kort paa bøljen blaa,
 Saa dog hand den skien, paa kaffens boud laa.

Herr David gaar sig nedet ved strand,
 Der fant hand Herr Arved, var drefwen i land.

Hand tog af hannen de guldringe smaa.
 Og skidde saa ud for bøljen blaa.

Bøljen hannen siden saa langt om dref,
 Så hand paa en anden kall liggende blef.

Hofwedet ned og lændene opp
 Saa laag der fast den hele krops.

Det skidde derfter om en søndag daa,
 Herr David og stolt fugt i badsnes skulde gaa.

Der fick lunn se paa Herr Davids hand
 De ringe, hand taget af Herr Arved mid strand.

4826

"Den sidste gang jeg de ringe saa,
Daa havde Herr Arved, min yngste Søn dem paa."

"Min kiære Fars, hun lader slegt!
Der er saa meget hinanden blevet."

Der daa gingo maanader frem,
Og intet kom mindes Söner i alle dem

"Hvår, er blevet så mange slags vejr,
Hvi kunne iche minde Söner sin landet här?"

Skalt Iuger dager med sig sine søer dwa,
Saa monde hun sig till stranden gaa.

Der hun kom sig neder till strand,
Der fæst hun Herr Arved var drefven i land.

Skalt Iuger loed hente svöbelagen swaa
Så klädde hun sin Sön på stedet, han laa.

Skalt Iuger loed pæde till begrafning swart,
At lade bære sin Sön till kirken med en fart.

Mår de daa kunne opps mæde de li,
Med liget der de levlede sig.

Mens maar de daa skulle bære igjen,
Saa kunde de iche række den.

De havde iche kendet række den,
Havde de været færdige for hver mand

"Alt meden mine Söner de maatte iche lefve
Saa skall jeg deris fädernis gods bortgifve."

Jeg skal lade bygge öfver Herr Arvid en kyrka af ny,
Der ad synges ättersång och högmässa i di.

De fattige böru gånne Jev ingen barn,
I fortöd, hvar gång jeg made dem i min arm.

Jeg kliger det mi i di min nød:
I makte dem ikke det söne bröd.

Gud maade den äkte med börnene smaa
Saa se saa ond skiffader faa.

Jeg beder Gud Fader i himmelrige,
- De Herren ligge ind för Wrumby -
Wi maa se gång samles der alle siltige."
Saa ynkelig græder stalt Luger.